

Pražák, Richard

Dvě studie o obrozenských průkopnících maďarsko-česko-slovenského přátelství

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1960, vol. 9, iss. D7, pp. [245]-246

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107776>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RICHARD PRAŽÁK

DVĚ STUDIE O OBROZENSKÝCH PRŮKOPNÍCÍCH MAĎARSKO-ČESKO-SLOVENSKÉHO PŘÁTELSTVÍ

Maďarská literární věda věnovala v poslední době mnoho pozornosti několika osobnostem první poloviny devatenáctého století, jež se v době zvýšeného národnostního neklidu v Rakousku zasloužily o pozitivní prohloubení česko-slovensko-maďarské spolupráce. V této souvislosti bychom zde chtěli upozornit zejména na studii vědeckého pracovníka Maďarského literárně historického ústavu v Budapešti univ. prof. Dr. László Sziklaye, *A magyar szlavisztika gyermekkorából* (Z dětského věku maďarské slavistiky), která vyšla r. 1958 jako zvláštní otisk z Ročenky vysoké školy pedagogické v Segedině, a na studii vědeckého pracovníka Slovenského ústavu Kossuthovy university v Debrecně doc. Dr. Endre Angyala, *Karl Georg Romy (1780—1847) ein Vorkämpfer der deutsch-slawisch-ungarischen Wechselseitigkeit* (Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena, Jahrgang 8, 1958/59, gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe, Heft 1).

Studie Sziklayova se obírá slovenskou a maďarskou studentskou společností v Prešově v druhé čtvrtině devatenáctého století a jejími členy Józsefem Székácsem, Lajosem Haanem a Gyulou Sárosim. Tito tři významní kulturní činitelé maďarští jsou výrazným dokladem tehdejší národnostní směsice uherské; Székács byl původem Slovák, Haan Němec a pouze Sárosi Maďar. Také Székács a Haan nakonec splynuli s maďarstvím, povědomí jejich původu a pobyt v Prešově je však vedl k živému zájmu o Slovanstvo. V Haanovi dlouho probíhal boj mezi maďarstvím a slovenstvím; ještě v Prešově byl činný jak v maďarské, tak ve slovenské společnosti, jistý čas slovensky veršoval a v korespondenci se projevoval jako nadšený národovec slovenský. Tento vnitřní svár Haanův Sziklay ve své studii poněkud zanedbal, třebaže hojně poukazoval na Haanův zájem o slovenštinu, a zdůraznil i slovenské povědomí Haanovo. Haan se ještě na sklonku života rozpojenul na své slovenské a české sympatie v korespondenci s Prokopem Kačerem, když zároveň zprostředkoval A. V. Šemberovi styk s Abaffym, který mu posílal pro jeho práci o rakouských dějinách údaje o národnostní situaci Slováků v Uhrách. Tyto pozdější souvislosti však Sziklay již ve své práci pochopitelně nesledoval, neboť ležely mimo rámec jeho zájmu soustředěného zde hlavně na třicátá a čtyřicátá léta 19. století.

Neobyčejně zajímavě vylíčil Sziklay růst Székácsova zájmu o srbskou lidovou poezii až k vytvoření jeho maďarského překladu srbských lidových písní a pověstí z r. 1836 a upozornil také na obdiv Sárosiho k jihoslovenské poezii, při čemž právem vzpomněl obdobných snah štúrovců. Székács a Sárosiho spojovala také láska k literatuře polské, která rostla v kruzích pokrokových studentů maďarských a slovenských zejména po polském povstání z r. 1831. Sziklayův výklad o Sárosiho překladech z polštiny možno doplnit také poukazem na Székácsův úmysl překládat do maďarštiny polskou lidovou poezii podle Hankova českého překladu polských krakoviaků z r. 1834, neboť znal lépe česky než polsky.

Plastická, živá práce Sziklayova, v níž nás podrobně seznámil s pročovským obdobím života tří maďarských spisovatelů a jejich zájmy slavistickými, a kde neopomenul připomenout ani kladný vztah Haana a Sárosiho k literatuře české, z níž Sárosi přeložil drama neznámého autora o Janu Nepomuckém a Haan jednu novelu Sabinovu, je opravdovým obohacením našich znalostí česko-slovensko-maďarských vztahů za národního obrození a zaslужuje si ve svrchované míře pozornosti českých i slovenských literárních historiků.

Studie Angyala je zaměřena širše, obzírá vztahy německo-slovensko-maďarské a všímá si života jejich nadšeného průkopníka Karla Jiřího Romyho, jedné z nejzajímavějších osobností uherského učeného světa v první polovině devatenáctého století. Romy se narodil r. 1780 ve Spišské Nové Vsi v poněmčené maďarské rodině, studoval na evangelickém lyceu v Kežmarku a značnou část života strávil ve slovenském prostředí. To poznamenalo

jeho vývoj jistou národnostní rozeklaností, kterou překonal v posledním životním období uvědomělým příklonem ke Slovákům, když ho slovakofilský kardinál Rudnay povolal r. 1828 za profesora práv na teologickou akademii do Ostrihomu. Rummy prošel za svého života řadou míst; po studiích v Kežmarku, Debrecíně a Göttingen působil v Těšíně, Spišské Nové Vsi, Levoči, Šmolníku, Soproni, Keszthely, Karlovicích a Ostrihomu a stejně mnohostranná byla i jeho činnost vědecká, která zahrnovala práva, filosofii, historii, literární historii, přírodní vědy a ekonomii. Jeho polyglotické zaměření mu nedovolovalo jít ve všem do hloubky, většinu svých grandiózně pojatých prací nedokončil; svědectvím jeho bohaté erudice a smělých plánů literárních je zvláště rukopisný materiál k zamýšlené pětisvazkové knize „Gelehrte Ungarn“, který se dochoval ve Státním archivu v Brně.

K nejživějším zájmům Rummyho náležela slavistika. Svědčí o tom kromě množství časopiseckých článků také rozsáhlá Rummyho korespondence s Kopitarem a Safáříkem. Významné místo tu mají Rummyho recenze Dobrovského Institutiones linguae slavicae dialecti veteris z r. 1822 a Kollárovy Slávy dcery z r. 1829 výstižně nazvaná „Vaterländische Ehre im Auslande“ (Der Spiegel 1829, 708–710). Zajímavý je též jeho článek o slovenské literatuře v časopise Hasznos Mulatságok (Užitečné zábavy) z r. 1834, který spadá do období stále sílících slovakofilských sympatií Rummyho. Rummy se stává členem Spolku milovníků řeči a literatury slovenskej v Pešti a na konci života píše dokonce i slovensky do Stúrova listu Slovenskej Národňje Novini. Od německo-slovansko-maďarské vzájemnosti, kterou Rummy propagoval ve svém „Musen-Almánach von und für Ungarn auf das Jahr 1807“ (Levoča 1807) otiskováním básní německých, maďarských i českých, a celé své další „nadmárodně“ pojaté práce literární, propracovává se Rummy k národně uvědomělému slovenství. Třebas nelze plně prokázat, že v tomto uvědomování došel až k důslednému konci, je vývoj Rummyho příkladem krachu onoho „nadmárodního“ národnostně indiferentního „uherství“, které přežívalo v Uhrách i v období mohutného rozmachu národních hnutí jednotlivých uherských národností a jejich konstituování v novodobé buržoazní národy a snažilo se marně smířit vyostřené národnostní protiklady. Je velká škoda, že Angyal ve své studii tento zákonitý vývoj Rummyho nechápe a hlouběji se nad ním nezamýšlí.

Kriticky třeba k jinak výborné studii Angyalově podotknout, že ochudila obraz Rummyho vztahu k Slovanům opomíjením archivních dokumentů a výhradní závislostí na literatuře. Angyal tak propásl možnost doložit průkazněji poměr Rummyho ke Slovákům jeho korespondencí s Jiřím Palkovičem a nepovšiml si ani jeho vystoupení proti maďarizačním výstředkům v Danici Illyrské, za něž velebil Rummyho jako velkého přítele Slováků v dopise z Bratislavy 29. dubna 1839 Jozef Miloslav Hurban. Tyto skutečnosti ještě více podtrhují slovakofilské sympatie Rummyho a jeho výrazný příklon ke Slovákům v posledních letech života.